

מירי שחם

שמלה כחולה

שמלה! שמלת צמר כחולה! פסים לבנים בחזית, עוגן אדום רקום משמאל! גולת התרגשות נוסקת במעלה גרונה, ונעמי, אי נעמי, ממהרת לבלוע הכל בחזרה. באפלולית הצהריים המזמינה של הפסאז' היא מתעכבת מול חלון הראווה של "לתלמיד", וחושבת, האושר הוא שמלת צמר כחולה עם פסים לבנים בחזית. חושבת? יותר מזה. מאמינה. שמלת צמר וזוג נעליים חדשות, אמן הלוואי. ושכולם יסתכלו ויגידו בהתפעלות אמת, "תתחדשי נעמי, כמה יפה לך."

היא מעתיקה את משקלה לרגל אחת, ואחר כך לרגל השנייה. עיניה ממששות את האריג, כחול הוא הצבע האהוב עליה. נדמה שכבר ראתה את השמלה תלויה בחלון הראווה. אתמול. לא. בכל אופן לפני ימים. אולי בשבוע שעבר? כן. לפני שנים. אפשר לצאת מן הדעת. כמה יפה השמלה. נעמי הודפת את דלת החנות ונכנסת פנימה, עיניה משתהות על פיסת קרטון אפורה, עליה שירבט מישהו:

פתוח

מזגן עובד

נעמי מפענחת את המלים בזו אחר זו, שפתיה זעות באלם קול. קלי קלות – היא מצליחה לקרוא בלי ניקוד, למרות המלכודת הקטנה שטומנת לה האות ח'. פתואח. החנות ריקה מקונים, מעט חשוכה, והמוכרת עומדת גבוה על סולם, מארגנת סחורה על מדפים עליונים. על כורחה לוטשת נעמי עיניים לעבר תחבושת עבה בצבע גוף. התחבושת מהודקת בחוזקה סביב רגל אחת נפוחה, אך אין במראה הבשר הגולש כדי להפחית כהוא זה מנחישותה של נעמי. לצד הרגל החבושה ניצבת עוד רגל, חשופה, מרושתת ורידים ירקרקים, כמו בגבינה המסריחה שדודה בטי אוהבת לאכול.

שתי רגליים, וכל אחת מהן אחרת, ואף אחת מהן לא דומה לרגל אמיתית. "כבר יורדת," קוראת המוכרת, מיישרת את אחרונת הקופסאות הלבנות על המדף.

נעמי חוששת שהמוכרת המבוגרת תמערד ותיפול עליה עם כל הסחורה, ישר על הראש. היא נסוגה מעט, להמתין על יד הקופה. רוקעת קצובות ברגליים, ה-ש-מ-לה.

טופפת אצבעות על הדלפק, ה־שמ־לה.

נעמי מביטה באצבעותיה הטופפות, עיניה מתרחבות: לא ייתכן שאלה הידיים שלה, הרי אלו ידיים של אשה זקנה. קמטים. קמטים. קמטים וכתמים. רוצה לצעוק. שותקת.

המוכרת יורדת מהסולם, וחייכה חיוך מעודד, "כן?"
"השמלה הכחולה, בחלון."

המוכרת מהנהנת, כמאשרת את הבחירה –

"יופי. בשביל הנכדה? גם אני לקחתי אחת בשביל הנכדה הבכורה שלי, בדרך אל הקולבים עוד מספיקה להשחיל, בתך דיבור מהיר, "בת אחת־עשרה. לומדת פסנתר שנה רביעית בקונסרבטוריון של דוניה וייצמן. ובת כמה שלך?" נעמי לא עונה. היא שונאת שיעורי פסנתר, ומתעבת את המורה שגופו מדיף ריח מרוכז של משחת שיניים (נעמי חושדת שיש אנשים המעדיפים לסבן בזה את כל הגוף). היא זוכרת אותו מלטף ברוך בלתי נסבל את זקנו בעת שהוא מדבר אליה, אצבעותיו הארוכות גדושות שפע מעורר קבס של אהבה עצמית. היא משתדלת לשוב ולהתרכז בדבריה של המוכרת, הלא רק לפני רגע פנתה אליה זו בשאלה. היא זקוקה לקצה חוט, לא יותר מקצה חוט, אך המאמץ רק מבלבל אותה יותר. דבר כזה, מה שרוצה לזכור – חומק־פורח נפרם ואיננו, ואת הזוטות דווקא זוכרת, ומה שרוצה לזכור...

התמונות. התמונות חזקות ממנה, אלא שנעמי כלל אינה בטוחה שאלו התמונות הנכונות: פסנתר. לידו מונח הילקוט החום של המורה פסחוב, זה עם האבזם השבור שמעולם לא טרח לתקן. "שלוּמְפֶר", הפטירה אמה, שמשום מה ייחסה חשיבות מרובה לתקינות אבזמים. הילקוט הפרוץ שבה את דמיונה של נעמי, בכל הזדמנות פישפשה בו, חיפשה מכתבי אהבה חשאיים (שוודאי טמנה לו שם המורה השמנה לכינור), אולם בתיק היו רק כמה חוברות תווים ותפוח עץ מקולף.

גם את עלבונותיה אוצרת נעמי היטב, מהו החומר המשמר את טריות העלבונות: פעם ברחה הביתה באמצע השיעור לאחר שאדון פסחוב העיר בקשר לציפורניה הכסוסות, "נעמי רובין, פסנתרנית צריכה לטפח ידיים יפות ולך יש ידיים של חנווניית."

"איזו מידה את צריכה?" המוכרת חוזרת להיות מוכרת.

"ארבע־עשרה," אומרת נעמי, לא אומרת, לוחשת, וגם הלחש איננו לחש ממש, אלא חצי לחש. תמיד היה לה גוף קטן. האמנם יש לה נכדה? היא צריכה לשאול את משה. היא תמיד שואלת את משה.

יוצאת מהחנות, מטלטלת שקית אדומה. מדי פעם מציצה פנימה, לוודא שהשמלה עדיין טמונה שם, שלא נעלמה פתאום. בזמן האחרון, גם על חפצים אינה סומכת עוד. נאנחת. ההליכה קשה עליה. אין ספק שמשוהו השתנה. במקום שקודם היה אוויר, עכשיו יש אדמה. התחושות לא תמיד פוגשות את

המלים הנכונות, ובכל זאת, מעל למלים, במרווחים, נעמי מרגישה את השממה היטב. יובשו המצמית של העור הצמוק, מעט הבשר שעוד נותר לרפד בו את עצמותיה המזקינות. הגוף שלה מדבריות. בינתיים חיות המלנכוליה הקטנות מתרבות תחת אבנים באין מפריע. בלילות פיהן שותת ארס. בלילות היא נעה בחדרים כאשר מסתורין, דורכת על צללים, מפסיקה פתאום לנשום, כדי לשמוע אם מישוהו נושם תחתיה, במרווחים, ומשה מפציר, "בואי לישון כבר, נעמי." כאילו מעשה השינה הוא מעשה של מה בכך, ולא מחרוזת של היטמנויות: ראש טמון בכר, גוף טמון במיטה, מיטה טמונה בחדר, חדר טמון בתוך בית קטן, שורת ברושים מפה ומשם טומנת את הבית, ומעבר לאלה – הכל חשוף.

המוכרת. נכדה. היא חייבת לזכור לשאול את משה אם יש נכדה. כשנעמי שואלת יותר מדי שאלות, משה מוציא מהוויטרינה אלבום תמונות. שניהם מתיישבים על הספה בסלון ומדפדפים. נעמי מחייכת. כשנעמי מחייכת, גומת חן אחת אובדת בתוך הקמטים, אך הגומה השנייה עוד מחזיקה מעמד יפה, מתנדנדת על קצה סהרו של חיוך.

משה מראה לה את התמונות ומצביע,

"זוכרת? כל אלה? זוכרת?"

היא שוב מחייכת, חיוך תאום לחיוך שמצטלם נפלא בחתונה של רונית ודן: נעמי בשמלת ערב כחולה נוצצת, שיערה מורם ועגיליה נוטפים. "אשתי היפה־פיה," משה מגן בבאס החגיגי שלו, שחוצה מלים רגילות לשניים. חתונות אי אפשר לשכוח. הכל מתועד. ועוד יותר אסור לשכוח את הרגעים האחרים, רגעי הכרעה לא פחות מכריעים, כאלה שבאים בחטף, בלתי קרואים. איש לא עמד וצילם את אבא של נעמי נחנק בעצם הדג. רק בזיכרון של נעמי שמורה התמונה: קודם השתנק, אחר כך הכחיל, כחול חיוורוני שהלך והעמיק, והנה נעמי עומדת על יד הילקוט, והנה הילקוט מוטל על רצפת המטבח, והצבעים המתחלפים של אבא, והצעקות של אמא ויללות האמבולנס העזות. באלבומים העבים אין לכל זה זכר, וגם הילקוט כבר איננו.

בינתיים חם, חם מדי בשביל מחשבות מסובכות. נעמי בדרך הביתה כבר לא עסוקה בעניינים ההיסטוריים שלה, ואפילו לא מהרהרת מה יאמר משה למראה השמלה שקנתה. עניין חדש מטריד אותה. יש לה פיפי. לא פיפי שהגוף יכול לבלוע חזרה בשקט, לא פיפי שמתאפקים עליו עד שמגיעים למקום מהוגן – פיפי טובעני, מפונק, ילדותי, דורש "עכשיו! עכשיו!" לא מרפה. אין דבר יותר "עכשיו!" מפיי. נעמי מצמידה בחוזקה רגליים, מכווצת מה שצריך, מנסה להסיח דעתה במחשבות יבשות, אך שום דבר לא עוזר. היא נכנסת לגינה ציבורית, מוכנה לפשרה היגיינית בדמות בית שימוש מסריח ומטונף. צעדיה קצובים, ובמקום "שמאל ימין", היא משננת, "נו כבר." רגע לפני שהיא עושה במכנסיים נעמי לוחצת בחוזקה על ידית הדלת, מגלה

שהשירותים הציבוריים נעולים בפני הציבור. אין ברירה. היא מאתרת בסמוך שיח גדול של הרדוף נחלים, ממהרת להיבלע בתוכו, צריך לכרוע והכיפוף קשה עליה, וריח השתן שלה ושל אחרים כבר מתערבב במתיקות המרעילה של הפרחים הוורודים. נעמי מביטה בעיניים כלות בזרם השתן מרטיב את מכנסיה, ואין בה כוח לעצור, והחרפה גלויה.

עכשיו באמת אין ברירה. היא מסירה את מכנסיה ואת תחתוניה, חושפת רגליים שאינן מורגלות במשבי רוח ישירים. כהרף עין נשלפת השמלה החדשה מהשקית, ונעמי משחילה פנימה ידיים צנומות ואחר כך ראש. השמלה מתאימה בדיוק. היא צוררת את בגדיה הרטובים לתוך השקית האדומה, צריך למהר הביתה, משה ממתין, אולי כבר חתך סלט ירקות, אולי הוא דואג. משום מה ההליכה קשה עליה כעת עוד יותר, בכל צעד האדמה קושרת אותה אליה. גם בימים כתיקונם הייאוש אוכל בגופה כמו עששת, ועכשיו האספלט שוקע תחת נעליה, צעדיה כבדים, וכל תנועה היא מאבק אמיתי.

רגליה? לא, לא רגליה, רגליה קטנות, אלו נעליה שכבודות כל כך, גוררות אותה מטה, תהומות ומצולות. כך אי אפשר להתקדם לשום מקום. נעמי מתיישבת על ספסל וחולצת אותן. אולי עכשיו אפשר סוף סוף להתחיל לנשום והיא נושמת לניסיון, מקצות בהונותיה ועד לקודקוד. יופי. עכשיו לקום, נעמי, היא משדלת את עצמה, נעליה מופקרות תחת הספסל בכל כובדן, וגם שקית הקלון.

ברגליים יחפות, נס,

היא שוב קלה, קלה ומרקדת,

קלה כמו אוויר, קלה מן האוויר –

נעמי מפזמת שיר ילדים של מוצרט על נפלאות האביב, ומרחוק, כתם צבעונים מטושטש, ילדות שרות ומקפצות במעגל. הרוח מתגברת לרגע, חוטפת מראשה של נעמי את המטפחת הכחולה, פורעת את שיערה, אך נעמי אינה שמה ליבה לכך, היא רצה קדימה, יחפה, מנופפת בשתי ידיים אל עבר הילדות, "חכו לי! חכו לי!" ולחייה אדומות וחמות.